

Archief
Openbare Lagere School Mantgum
(1857) 1859-1970 (1980)

Werkgroep Historie Mantgum, 2014

1. **De Onderwijswet van 1857¹**

De wet van 1806 was aanleiding tot een schoolstrijd tussen de voorstanders van openbaar en bijzonder onderwijs.

De nieuwe wet van 1857 poogde hieraan een eind te maken, maar slaagde er niet in. Integendeel, er werd wel vrijheid gegeven tot het oprichten van scholen, maar er zou slechts rijkssubsidie gegeven worden wanneer de scholen voor iedereen toegankelijk zouden zijn. Met andere woorden steun was er alleen voor scholen van hetzelfde karakter als de openbare. De vrijheid werd weliswaar vergroot, maar echt tevreden waren de partijen niet. Het aantal bijzondere scholen nam na 1857 snel toe, want de voorstanders van confessioneel onderwijs konden nu scholen stichten geheel "buiten bezwaar van 's lands schatkist". Men was daarbij afhankelijk van vrijwillige bijdragen, schenkingen en schoolgelden. De schoolstrijd werd er nu tevens een van een strijd om de subsidie.

De kenmerken van de wet van 1857 waren:

*Voorgescreven werd welke vakken er gegeven moesten worden. Dat waren er 9 namelijk lezen, schrijven, rekenen, vormleer, Nederlandse taal, aardrijkskunde, geschiedenis, kennis der natuur en zingen. Ook voor het meer uitgebreid lager onderwijs (MULO) werd een nadere omschrijving van de vakken gegeven.

*De schoolopziener kreeg de bevoegdheid om lokalen die schadelijk voor de gezondheid of te klein waren af te keuren.

*De onderwijzer diende in het bezit te zijn van bewijzen van bekwaamheid en zedelijkheid; de opleiding moest plaatsvinden op kweekscholen, rijksnormaalscholen of aan de openbare scholen zelf.

*Onderwijs kon gegeven worden door hoofd- en hulponderwijzers en kwekelingen van beiderlei kunne. Voor de vrouwen werd één rang ingevoerd, die van schoolhouderes.

*De onderwijzers kregen hiermee de erkenning zelfstandig met een onderwijstaak belast te zijn en waren niet langer de "hulpjes" van het schoolhoofd!

*De 4 rangen, die de wet van 1806 kende, werden teruggebracht tot 2. De eisen bij de examens werden verzaamd, waarmee het peil bij de onderwijzers steeg.

*Het schoolhoofd moest door een kwekeling worden bijgestaan bij meer dan 70 leerlingen, bij meer dan 100 door een hulponderwijzer, bij meer dan 150 door een hulponderwijzer en een kwekeling, bij meer dan 200 door 2 hulponderwijzers.

*Het wettelijk minimumsalaris voor schoolhoofd werd vastgesteld op f 400,= per jaar plus vrije woning en tuin en f 25,= voor de opleiding van een kwekeling. De hulponderwijzer ontving minimaal f 200,= per jaar.

Onvrede tussen schoolhoofden en onderwijzers

De nieuwe onderwijswet van 1857 bracht voor de opleiding van de schoolmeester en schooljuffrouw ook grote veranderingen. Zo werd het aantal rijkskweekscholen, waar de studie gevolgd kon worden tussen 1860 en 1880 van één naar zeven uitgebreid. In de grotere steden ontstonden de eerste gemeentelijke kweekscholen. Amsterdam had de primeur in 1876. In het aantal via toelatingsexamens geplaatste leerlingen zat een stijgende lijn. De kweekscholen waren op verre na niet in staat voldoende personeel op te leiden, zodat de kwekelingen op de scholen zelf ook nog het vak konden leren.

Steeds meer geschoold personeel vond een plaats binnen de schoolmuren. Qua opleiding staken zij gunstig af bij het oudere personeel. Hierdoor groeide een tegenstelling tussen het op de scholen aanwezige oudere personeel. Een situatie die er niet beter op werd, doordat de ouderen meestal doorschoven naar de banen van schoolhoofd. Een veel beter betaalde baan, waarbij het salaris 2,3 maal zo hoog was dan dat van de onderwijzer. De tegenstelling

---

¹ Deze tekst is ontleend aan de website www.denhaagtekijk.nl

van slecht of gebrekkig opgeleiden met weinig algemene ontwikkeling tegenover goed of tenminste beter opgeleiden en de financiële achterstelling van de onderwijzers brachten in veel gevallen spanningen met zich mee. De onderlinge verhoudingen werden vaak bedorven en voor de ondergeschikte onderwijzers werd de toestand vaak ondraaglijk. De schoolhoofden hadden al sinds 1842 de mogelijkheid zich aan te sluiten bij het Nederlandsche Onderwijzers Genootschap (N.O.G.). Voor de onderwijzers was hierin geen plaats. Uiteindelijk zou de onvrede leiden (1874) tot de oprichting van de "Bond van Nederlandsche Onderwijzers".

Schooltoezicht

Gegrond op de onderwijswet van 1806 werd in mei 1842 een nota opgemaakt door een Provinciale Commissie van Onderwijs.

Hierin werden nog eens duidelijk de regels gesteld, die in acht moesten worden genomen door plaatselijke commissies belast met het toezicht op het onderwijs.

Een "Commissie van Plaatselijk Toezicht", bestaande uit eenige bij de Districts-Schoolopziener bekende en vertrouwde personen kreeg na een aanstelling van het gemeentebestuur het toezicht op enige hoofdaangelegenheden van het Schoolwezen.

De taken bestonden uit:

- * Het behulpzaam zijn en ondersteunen van de schoolopziener.
  - * Het doorgeven van vacatures en andere voor het plaatselijke onderwijs belangrijke zaken.
  - * Zorg voor behoorlijk ingerichte schoolvertrekken, het nodige meubilair en hulpmiddelen.
  - * Controle op de reinheid. Zo moesten de lokalen tweemaal per week gereinigd worden, tussen de schooltijden gelucht worden en 's winters op een voor de gezondheid niet nadelige wijze verwarmd worden.
  - * Toezicht houden op het naar school gaan van alle leerlingen. Vooral op de kinderen, die tot de arme en minvermogende klasse behoorden, diende gelet te worden. De kinderen moesten "allen zindelijk en gewasschen ter school komen, geen afzigtelijke of besmettelijke ongemakken hebben en voorzien van de Koepok-inënting". Kinderen uit gezinnen, waar de kinderpokken of een andere besmettelijke ziekte heerste mochten de school niet bezoeken, zolang de besmetting duurde.
  - * Aandacht voor het feit dat de onderwijzers en onderwijzeressen de bepalingen op het onderwijs nauwlettend naleefden
- De orde en tucht dienden volgens opvoedkundige beginsels, zonder het gebruik van oude strafwerktuigen of verworpene dwangmiddelen gehandhaafd worden. De leerkracht had zich in alle opzichten voorbeeldig te gedragen.

De werkzaamheden van elke klas moesten gedurende elke schooltijd volgens een opgemaakt rooster - zichtbaar in de school opgehangen - gegeven worden.

De commissie diende op geregelde tijden schoolbezoeken te houden, zodat het reilen en zeilen van de scholen goed in de gaten kon worden.

De maatregelen, die de commissie in het belang van het onderwijs kon nemen, beperkten zich uitsluitend tot aanmoediging, opwekking, hulpbetoon en overreding van ouders, leerlingen en onderwijzers.

Mocht de commissie het nodig vinden om strengere maatregelen te nemen diende overleg met de schoolopziener plaats te vinden.

De betekenis van de schoolcommissie was - dat zal duidelijk zijn - gering. Zaken als schooltijden, vakanties, schoolgeld konden geregeld worden. Van een medezeggenschap inzake het onderwijs was zeker geen sprake.

2. *Geschiedenis van de archiefvormer*

In het schoolarchief werd de tekst gevonden van de Wet tot Regeling van het Lager Onderwijs uit 1857. Aangezien het eerste door de school gevormde (en overgeleverd) archiefstuk dateert van 1859 mag aangenomen worden dat de Openbare Lagere School in Mantgum is opgericht tussen 1857 en 1859. Van een eerdere school in Mantgum, genoemd in de archieven van de Provinciaal Inspecteur van het Lager onderwijs (dat wordt bewaard bij Tresoar), is geen eigen archief bekend.

Uit het archief van de N.H. Kerk Mantgum-Skillaerd blijkt dat de oprichting van de Openbare Lagere School, evenals de oprichting van de later Bewaarschool m.n. een initiatief was van de kerk. De schoolgebouwen en onderwijzerswoningen en waarschijnlijk ook lange tijd de salarissen van de onderwijzers werden door de kerk betaald.

Het schoolgebouw van de Openbare Lagere school (thans Seerp van Galemawei 9) werd gebouwd in 1882. Er werd les gegeven in twee leslokalen. De hoofdonderwijzer woonde tegenover de school in het "schoolmeesterhuis".

Het schoolgebouw werd pas in 1921 aan de gemeente verkocht en bleef tot de bouw van de huidige Openbare Lagere School De Gielguorde (1975) in functie als school.

3. *Geschiedenis van het archief en verantwoording van de inventarisatie*

Het archief is grotendeels gevormd in het oorspronkelijk schoolgebouw. Met de verhuizing van de school naar het nieuwe schoolgebouw is het archief mee verhuisd. Het is daar uiteindelijk op zolder geplaatst, wat niet erg gunstig is geweest voor de materiële staat van het archief. Veel stukken vertonen namelijk sporen van vraat door ongedierte.

In 2013 is het archief van zolder gehaald door de oudercommissie van de school. Het archief is daarna overgedragen aan de Werkgroep Historie Mantgum en binnen die werkgroep door R.W. Steensma geïnventariseerd, herverpakt in zuurvrije omslagen en - dozen en in 2014 overgebracht naar de gemeentelijke archiefbewaarplaats te Wommels.

Bij inventarisatie is geen bestaande structuur of ordening in het archief aangetroffen.

R.W. Steensma, 2014

Toelating van leerlingen en personeel tot de school, alsmede het ontslag van leerkrachten.

1. Verzoek van D.J. Odinga aan het hoofd van de school om Simon Klaas Odinga toe te laten tot de school, z.d. 1 stuk.
2. Stukken betreffende bewijzen van vaccineren van schoolkinderen en [school-] personeel tegen koepokken en tuberculose, 1859, 1861-1931, 1933, 1938-41. 1 pak. N.B. Bevat namen van leerlingen en personeelsleden. N.B. Schoolkinderen en personeel werden alleen tot de school toegelaten na bewijs van vaccinatie.
3. Ingekomen mededelingen van de Inspecteur van het Lager Onderwijs aan het hoofd van de school over in- of afschrijvingen van leerlingen, 1923, 1924. 4 stukken. N.B. Bevat aantekeningen van de school.
4. Stukken betreffende het toelaten van kwekelingen tot de school, 1926, 1940. 1 omslag.
5. Ingekomen afschrift van het Besluit van B&W van Baarderadeel om J. de Groot toe te staan "zijn schoolgaand kind" in Mantgum naar school te laten gaan, 1930. 1 stuk.
6. Ingekomen afschriften van Besluiten van B&W van Baarderadeel tot het benoemen en eervol ontslaan van leerkrachten, 1931, 1935, 1937, 1939-1941 . 1 omslag.
7. Ingekomen afschrift van het Besluit van B&W van Baarderadeel tot het toelaten van H. Odinga tot de school in Mantgum terwijl zij in het schooldistrict Jorwerd woont, 1932. 2 stukken.
8. Ingekomen circulaire van de burgemeester van Baarderadeel over wanneer het toelaten van 6-jarige kinderen tot de school is toegestaan, 1945. 1 stuk.
9. Ingekomen mededeling van B&W van Baarderadeel aan het hoofd van de school inzake proeflessen aan de school te Mantgum door twee sollicitanten te Beers, 1946. 1 stuk.

Leerling- en schoolresultaten, alsmede presentie

10. Stukken betreffende eerbewijzen voor trouw schoolgaan, zedelijk gedrag en vlijt, 1875, 1925. 4 stukken.
11. 56.Lijst t.b.v. B&W van Baarderadeel van alle schoolgaande kinderen aan de school te Mantgum in de leeftijd tussen 6 en 12, 1885. 1 stuk.
12. Absentielijsten en kwartaalstaten van absente en presente leerlingen, 1892-1905, 1934-1946. 1 pak. N.B. bevat de namen van leerlingen en daarvoor aansprakelijke personen.
13. Ingekomen verzoek van de burgemeester van Baarderadeel [aan het hoofd van de school] om aanwezigheid van leerlingen bij te houden, 1893. 1 stuk.

14. 60+96. Ingekomen verzoeken van de burgemeester van Baarderadeel aan het hoofd van de school om het aantal schoolgaande kinderen aan hem door te geven, 1896, 1946. 2 stukken.
15. Stukken betreffende het verstrekken van gegevens aan het Centraal Bureau voor de Statistiek, 1908, 1921-1970. 1 pak.
N.B. zie ook nr. 16
16. Uitnodigingen aan de directeur en het personeel van de school voor een vergadering van het Nederlandsch Onderwijzer Genootschap, 1913(?) en z.d. 2 stukken.
N.B. 1 exemplaar bevat poststempel van Mantgum.
N.B. bevat ook aantekeningen t.b.v. het C.B.S.
17. Stukken betreffende het verlenen van landbouwverloven in het kader van de leerplicht, 1922, 1924, 1929, 1931. 1 omslag.
18. Ingekomen stukken van de inspectie van het lager onderwijs inzake de verscherpte bepalingen van de Leerplichtwet omtrent schoolverzuim, 1922. 4 stukken.
19. Lijsten van overgang van scholieren, 1922-1932. 1 omslag.
20. Ingekomen circulaire van de Inspecteur van het Lager Onderwijs aan de hoofden van de lagere scholen inzake het hem doen toekomen van informatie, 1924. 1 stuk.
21. Ingekomen gewijzigde Leerplichtbeschikking van B&W van Baarderadeel, 1924, met toelichting. 3 stukken.
22. Ingekomen verzoek van B&W van Baarderadeel aan het hoofd van de school om het Verslag van het Eerste Nederlandsch Paedagogisch Congres te lezen, 1926. 1 stuk.
23. Ingekomen verzoek van de Inspecteur van het Lager Onderwijs aan de hoofden van de lagere scholen in de Inspectie Franeker om gegevens te verstrekken over het onderwijzend personeel, 1928. 2 stukken.
24. Ingekomen doktersverklaring voor Pier Jorritsma om gedurende 2 maanden alleen 's ochtends naar school te gaan, 1931. 1 stuk.
25. Cijferlijsten van leerlingen, 1933-1937, 1940-1946. 2 katerns.
26. Minute van verzonden brief van het hoofd van de school aan Sj. Kirkenier inzake het voor twee dagen verwijderden van school van zijn zoon Wietse, met ingekomen antwoord van Sj. Kirkenier, 1940. 3 stukken.
27. Ingekomen herinnering door B&W van Baarderadeel aan de hoofden van de openbare lagere scholen aan de eis dat onderwijzend personeel minimaal 10 minuten voor schooltijd aanwezig moet zijn, 1945. 1 stuk.
28. Ingekomen verzoek van B&W van Baarderadeel aan het hoofd van de school om informatie over onderwijzers-cursussen, 1945. 1 stuk.
29. Ingekomen circulaire van de Hoofdinspecteur van Lager Onderwijs over cursussen voor onderwijzers, 1946. 1 stuk.

Verlaten van de school door leerlingen²

30. Minute van verzonden verzoek namens de armvoogden aan H.J. Schrage te Leeuwarden om bij hem een leerkrediet te openen voor de schoenmaker Andries van Dijk, 1898. 1 stuk.
31. Ingekomen afschrift van besluiten door B&W van Baarderadeel inzake herhalingsonderwijs in de gemeente Baarderadeel, 1902. 1 stuk.
32. Ingevuld formulier door het hoofd van de school t.b.v. de Inspecteur van het Lager Onderwijs inzake de verhuizing van de leerlinge Geertje Krist, 1923. 1 stuk.
33. Ingekomen verslag van de directeur van de Vereniging voor Middelbaar Technisch en Ambachtsonderwijs te Leeuwarden aan het hoofd van de school inzake de rapportcijfers van enkele Mantgumer oud leerlingen, 1929. 1 stuk.
34. Ingekomen circulaire van de Inspecteur van het Lager Onderwijs aan de hoofden van de lagere scholen om hem het aantal leerlingen in de hoogste klas door te geven, met aantekening van het hoofd van de school, 1931. 1 stuk.
35. Toelatingsexamenopgaven voor de 'meisjes-H.B.S.', 1939-1941, met circulaire van de gemeente Leeuwarden inzake schoolgelden. 1 omslag.
36. Bij de Inspecteur van het Lager Onderwijs binnengekomen brief van het hoofd van de school inzake het afschrijven van een leerling, 1942. 1 stuk.
37. Schrijven van de Secretarie van Baarderadeel aan het hoofd van de school inzake het afschrijven van een leerling (Grietje Berduszek), met minute van antwoord, 1942. 1 stuk.
38. Verzoek van de burgemeester van Baarderadeel aan het hoofd van de school om hem het aantal leerlingen door te geven dat vermoedelijk op 1 mei 1943 in aanmerking kan komen voor het voortgezet gewoon lager onderwijs, 1942. 1 stuk.
39. Ingekomen verzoek om informatie over Janke Odinga door de directeur van de meisjes H.B.S. te Leeuwarden aan het hoofd van de school met minute van antwoord, 1946. 2 stukken.
N.B. de minute is geschreven achterop ingekomen mededeling van het gemeentebestuur van Baarderadeel aan het hoofd van de school inzake bonnen voor cahiers, 1945.

Leerplannen en lessen

N.B. zie ook nrs. 102 en 103.

40. Aantekeningen voor wis- en natuurkundig onderwijs, z.d. 1 omslag.
41. Aantekeningen voor geschiedenisonderwijs, z.d. 1 stuk.

---

² Het verlaten van de school door leerkrachten niet altijd goed te scheiden van de toelating en de betreffende stukken bevinden zich dus onder de eerste titel.

42. Stukken betreffende Regelingen van schooltijden, vacantien, klassenverdeling en leerplan voor Mantgum, 1885, 1891, 1892, 1898, 1914, 1920, 1935, 1937, 1945. 1 omslag.
43. Ingekomen afschriften van verordeningen voor de openbare lagere scholen in Baarderadeel, 1902, 1908, 1923, met minute van verzoek aan de burgemeester van Baarderadeel om herhalingsonderwijs beter mogelijk te maken, 1908. 1 omslag.
44. Afschrift van goedkeuring door B&W van Baarderadeel voor het wijzigen van lesuren aan de herhalingsschool te Mantgum, 1913. 1 stuk.
45. Stukken betreffende het leerplan voor en de mogelijkheden tot het volgen van vervolgonderwijs aan de openbare lagere school, 1921-1923, 1929. 1 omslag.
46. Ingekomen circulaires van de Inspecties te Leeuwarden en Franeker over vereenvoudigingen in de Leerplichtwet, 1922, 1928. 5 stukken.
47. Ingekomen verzoek van de Inspecteur van het Lager Onderwijs aan het hoofd van de school om in het leerplan rekening te houden met lessen over de bescherming van vogels, 1923. 1 stuk.
48. Ingekomen verzoek van de burgemeester aan het hoofd van de school om hem door te geven welke uren zullen worden besteed aan handwerkonderwijs, 1927. Met minute van antwoord. 1 stuk.
49. Ingekomen uitnodiging van de Inspecteur van het Lager Onderwijs aan de hoofden van de lagere scholen in de gemeente Baarderadeel voor een vergadering over leerplannen, 1928. 1 stuk.
50. Ingekomen verzoek van B&W van Baarderadeel aan alle hoofden van de openbare lagere scholen om geregeld gymnastieklessen te geven, 1929. 1 stuk.
51. Ingekomen herinnering van B&W van Baarderadeel inzake de regels rondom godsdienstonderwijs in het lesrooster, 1930. 1 stuk.
52. Ingekomen circulaire van B&W van Baarderadeel aan de hoofden van de openbare lagere scholen in Baarderadeel inzake verkeerslessen door Marechaussee's, 1930. 1 stuk.
53. Ingekomen circulaire van de Bond van Vrijwillige Verkeersinspectiën in Nederland over veilig verkeer, 1931. 1 stuk.
54. Ingevulde vragenlijst voor de Rijksinspectie voor de Lichamelijke Opvoeding, 1942. 1 stuk.
55. Memorandum van de Rijksinspectie voor de Lichamelijke Opvoeding inzake een gemeentelijke schoolkaatsdag, met een brief van de burgemeester over het financieren van die dag, 1942. 2 stukken.
56. Ingekomen circulaire van de Inspecteur van het Lager Onderwijs inzake de invoering van het achtste leerjaar, 1943. 1 stuk.
57. Ingekomen toestemming van de Inspecteur van het Lager Onderwijs om de morgenschooluren een half uur te vervroegen zodat alle kinderen thuis kunnen zijn voor het middag eten, 1943. 1 stuk.

- 58. Ingekomen verzoek van de burgemeester van Baarderadeel aan het hoofd van de school om hem mede te delen of de huur van een wachtkamer in het treinstation t.b.v. gymnastiek-lessen niet te hoog is. Met minute van antwoord, 1945. 1 stuk.
- 59. Ingekomen mededeling van de burgemeester van Baarderadeel aan de hoofden van enkele lagere scholen dat personeel en leerlingen van de scholen een vrije dag hebben i.v.m. een gemeentelijke sportdag, 1945. 1 stuk.
- 60. Ingekomen verzoek van de burgemeester van Baarderadeel aan het hoofd van de school om informatie over godsdienstonderwijs. Met minute van antwoord, 1946. 1 stuk.

Leermiddelen

NB. zie ook nrs.39 en 78

- 61. Overzicht van schoolboeken die aan de gemeentesecretaris zijn geleend, z.d. 1 stuk.
- 62. Boekenlijsten van op school aanwezige en daarvoor aangevraagde boeken, z.d., 1888, 1897-1898 1 omslag.
- 63. Lijsten van aangevraagde leermiddelen door de openbare lagere school te Mantgum, z.d., 1892, 1886, 1905. 1 omslag.
N.B. zie nr. 78
- 64. Register van ontvangen en verbruikte boeken, schrijfpapier, pennen,enz. bij de hoofdonderwijzer, 1866-1872. 1 deel.
- 65. Register van ontvangen en verbruikte boeken, schrijfpapier, pennen,enz. bij de hoofdonderwijzer, 1872-1878. 1 deel.
- 66. Ingekomen circulaire van de gemeentesecretaris van Baarderadeel aan de hoofden van de Openbare Lagere Scholen in Baarderadeel inzake het aanvragen van leermiddelen, 1901. 1 stuk.
- 67. Ingekomen verzoeken van B&W van Baarderadeel om het krediet voor het aanschaffen van leermiddelen niet te overschrijden, 1939, 1943. 2 stukken.
- xx. Ingekomen mededeling van het gemeentebestuur van Baarderadeel aan het hoofd van de school inzake bonnen voor cahiers, 1945. Zie nr.39
- 68. Ingekomen mededeling van de gemeentesecretaris van Baarderadeel aan het hoofd van de school inzake te verwachten cahiers, 1945. 1 stuk.
- 69. Ingekomen mededeling van Van Gorkum & Comp. N.V. aan het hoofd van de school over te leveren schoolboeken, 1946. 1 stuk.
- 70. Ingekomen mededeling van B&W van Baarderadeel aan het hoofd van de school over beschikbaar gymnastiek-materiaal uit de "Canadian Pool" en gymnastiekschoenen, 1946. 2 stukken.
- 71. Administratie van leermiddelen, 1948-1956. 1 omslag.

Zang en toneel

72. Feestliederen door de schooljeugd van Baarderadeel te zingen bij het huwelijk van Hendrik Boonstra en Sjoerdje Groustra, 1918. 1 katern.
73. Lijst van leerlingen die naar het Sinterklaas-sprookje in de Harmonie gingen, 1946. 1 stuk.
74. Script voor het kindertoneelstuk "Kening Floaris hat fertriet" door Jan Schotanus, 1980. 1 stuk.
N.B. exemplaar van Elsbeth Lottgering.

Jaarweddes en pensioenen

75. Ingekomen afschrift van brief van B&W van Doniawerstal inzake de Pensioenwet Gemeentelijke Ambtenaren 1913, 1915. 1 stuk.
76. Kennisgeving van het Gemeentebestuur van Baarderadeel inzake de (pensioen-) jaarwedde van het hoofd van de openbare lagere school te Mantgum, 1941. 1 stuk.
77. Ingekomen mededeling van B&W van Baarderadeel aan het hoofd van de school over voorschotten op de jaarwedde, 1946. 1 stuk.

Schoolgelden

78. Aantekeningen van ontvangen schoolgeld, 1902-1903, 1905-1908. 1 omslag.
N.B. de aantekeningen zijn gemaakt op door leerlingen getekende kaarten van Nederland en Europa en op een staat van aangevraagde leermiddelen 1905.
79. Ingekomen afschriften van verordeningen inzake lagere scholen en heffing en invordering van schoolgelden in de gemeente Baarderadeel, 1905. 2 katernen.
80. Afschrift van kohier van schoolgelden, 1908. 1 stuk.
81. Ingekomen verzoek van B&W van Baarderadeel aan de hoofden van de lagere scholen in Baarderadeel om hen informatie te vertrekken t.b.v. schoolgeldheffing, 1922. 6 stukken.
82. Minute van aan de gemeente gezonden lijst van t.b.v. het schoolgeldcohier ingeschreven schoolkinderen, 1936. 1 stuk.

Bijzondere gebeurtenissen en omstandigheden

N.B. zie ook nrs. 54, 55 en 70

83. Ingekomen circulaire van B&W van Baarderadeel aan de hoofden van scholen in Baarderadeel inzake het onderwijs tijdens een hittegolf, 1923. 3 stukken.
84. Ingekomen circulaire van de gemeente Baarderadeel aan de hoofden van de lagere scholen inzake waarschuwingen voor het elektrisch net, 1923. 2 stukken.

85. Ingekomen circulaire van B&W van Baarderadeel aan de hoofden van de lagere scholen in Baarderadeel over het plaatsen van “flikkerlichten” bij spoorwegovergangen met het verzoek “leerlingen ernstig op het verantwoordelijke van vernieling en beschadiging te wijzen”, 1929. 2 stukken.
86. Ingekomen verzoek van B&W van Baarderadeel aan het hoofd van de school om door te geven hoeveel leerlingen een pakket chocolade krijgen ter ere van het regeringsjubileum van de Koningin, 1938. 1 stuk.
87. Ingekomen mededeling van B&W van Baarderadeel over de viering van de komende geboorte van de prins of prinses, 1939. 1 stuk.
88. Ingekomen verzoek van B&W van Baarderadeel aan het hoofd van de school tot het eventueel uit de school verwijderen van beeltenissen van Prins Bernhard, 1940. 1 stuk.
89. Ingekomen circulaire van de Inspecteur van het Lager Onderwijs inzake de tewerkstelling van werkloze Nederlandse onderwijzers in Duitsland, 1940. 1 stuk.
90. Ingekomen schrijven van de burgemeester van Baarderadeel en de Inspecteur van het Lager Onderwijs aan het hoofd van de school over het voeren van fietsvlaggen, het dragen van uniformen en insignes, 1940, 1942. 2 stukken.
91. Ingekomen schrijven van de burgemeester van Baarderadeel over overheidspersoneel “van joodschen bloede”, 1940. 1 stuk.
92. Ingekomen schrijven van het Departement van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen over het niet toestaan van uiterlijk vreugdebetoon (o.a. schoolfeestjes), 1940. 1 stuk.
93. Ingekomen circulaire van de Hoofdinspecteur inzake boeken die buiten gebruik zijn of voorlopig verboden zijn, 1940-1941. 1 omslag.
94. Stukken betreffende de regeling schooltijden i.v.m. brandstof voor verwarming, 1940-1942. 1 omslag.
95. Ingekomen schrijven van de burgemeester van Baarderadeel aan het hoofd van de school over het stoppen en hervatten van de schoolbibliotheek met uitzondering van bepaalde boeken, met minute van antwoord, 1940-1942. 2 stukken.
96. Ingekomen circulaire van de Inspecteur van het Lager Onderwijs inzake vrije dagen voor activiteiten van de Nationale Jeugdstorm, 1941. 1 stuk.
97. Ingekomen circulaire van de Inspecteur van het Lager Onderwijs inzake o.a. brandstoffennood en Duits in het leerplan, 1941. 1 stuk.
98. Informerend schrijven van het Rijksbureau voor Oude Materialen en Afvalstoffen, 1942. 3 stukken.
99. Ingekomen schrijven van de burgemeester van Baarderadeel aan het hoofd van de school over de verlenen van vrije doorgang aan bepaalde voertuigen en over het verbod op bepaalde literatuur in het onderwijs, 1942. 1 stuk.

100. Ingekomen circulaire van de burgemeester van Baarderadeel over het bezoeken van een luchtbeschermingstenstoonstelling door o.a. leerlingen en onderwijzers, 1942. 1 stuk.
101. Ingekomen vragenlijst van de burgemeester van Baarderadeel aan het hoofd van de school over het onderwijs in de Duitse taal, met minute van antwoord, 1942. 1 stuk.
102. Ingekomen schrijven van de Inspecteur van het Lager Onderwijs inzake het volgen van cursussen Duits door leerkrachten, 1942. 4 stukken.
103. Ingekomen schrijven van de burgemeester van Baarderadeel aan het hoofd van de school over het achtste leerjaar, onderwijs in het Duits en heemkunde, 1942. 1 stuk.
104. Ingekomen stukken betreffende de aangepaste lesuren en het sluiten van de school wegens brandstoftekorten, 1943-1945. 1 omslag.
105. Ingekomen circulaires van de Inspecteur van het Lager Onderwijs inzake zijn ontslag, het hervatten van zijn ambt na de bevrijding en de eerste gevolgen daarvan voor het onderwijs, met minute van antwoord, 1944, 1945. 2 stukken.
106. Overzicht van opbrengsten van de watersnood collecte in de gemeente Baarderadeel, 1953? 1 stuk.

Diversen

107. Ingekomen circulaire van B&W van Baarderadeel aan de hoofden van de openbare lagere scholen in Baarderadeel inzake een instructie voor de schoolarts, 1918. 2 stukken.
108. Ingekomen schrijven van B&W van Baarderderadeel aan de hoofden van de openbare lagere scholen inzake het niet organiseren van ouderavonden door de oudercommissies, met minute van antwoord, 1926. 1 stuk.
N.B. slechte materiële staat.
109. Stortingsbewijs van een donatie door het hoofd van de school aan de Nederlandse Centr. Vereniging tot bestrijding van TB, 1946. 1 stuk.
110. Ingekomen circulaire van de Commissie voor een nieuw "Volksonderwijs-schoolreisjesverblijf" inzake een geldinzameling t.b.v. die commissie, 1950. 1 stuk.

Foto's

111. Foto van schoolreis naar een vliegveld, z.d.
112. Klassenfoto's in beide schoollokalen, z.d. 2 stukken.
113. Foto van optocht voor de school, 1898? 1 stuk.
114. Klassenfoto voor het schoolmeestershuis, 1950. 1 stuk

Documentatie

115. Projectiefilms voor onderwijs, z.d.
116. Wet tot Regeling van het Lager Onderwijs, Leeuwarden, 1857.
117. Koninklijke Besluiten betreffende Besmettelijke ziekten, Den Haag, 1873.
N.B. bevat aantekening "School Oosterwierum".
118. Reclamefolder voor de vaandels, banieren, insignes, etc. van Stoett en Westra met het oog op de troonsbestijging van koningin Wilhelmina, 1898. 1 stuk.
119. De Leerplichtwet met alle Kon. Besluiten, tabellen enz. Groningen, 1901.
Met Wijziging van de Leerplichtwet en van de Lager-onderwijswet 1920, Alphen aan de Rijn 1924.
120. Verordeningen Lager Onderwijs Gemeente Baarderadeel. Dokkum, 1902.
121. Eerste hulp bij ongelukken, Bolsward, 1904.
122. Verordening van Politie in de Gemeente Baarderadeel, Dokkum, 1909.
123. Toelichting bij de 2de serie van de Landschapsbeelden in Nederland [dia's], Den Haag, 1910.
N.B. bevat handtekening van de auteur.
124. Verordening regelende de bezoldiging van het onderwijzend personeel in de gemeente Baarderadeel, Dokkum, 1918.
125. Leerplichtbeschikking, Den Haag 1921.
126. Brochure van de Vereniging voor Middelbaar Technisch- en Ambachtsonderwijs over inschrijving voor de Ambachtsschool, 1927. 1 stuk.
127. Mijn Examen, opgaven van de toelatings-examens voor hogere burgerscholen en gymnasia, Purmerend, 1932. 2 delen.
128. Leidraad voor de vakken: Lezen, Schrijven, Rekenen en Nederlandse Taal, Groningen 1939.
129. Leidraad voor de vakken: Geschiedenis en Aardrijkskunde, Groningen 1939.
130. Leidraad voor de Lichamelijke Opvoeding, Den Haag 1943.